

ZOO PRAHA A ZÁCHRANA KARASE OBECNÉHO

Karasovi obecnému (*Carassius carassius*), kdysi běžné rybě našich tůní, dolních toků řek či návesních rybníčků, dnes v Česku hrozí vyhynutí. Hlavními příčinami jsou úbytek vhodných vod a konkurence invazního karase stříbrného. Zoo Praha se spolu s partnery podílí na jeho záchraně a návratu do přírody.

Foto ke stažení

Celkem byl karas obecný v rámci tohoto projektu (re)introdukován do bezmála třiceti nádrží, v nichž se nacházejí desítky tisíc jedinců, kteří tak tvoří udržitelnou genetickou základnu pro další etapy návratu tohoto kriticky ohroženého druhu do českých vod. Cesta k tomuto zatím dílčímu úspěchu však nebyla snadná ani krátká.

Karas obecný vytváří dvě formy. V malých, na kyslík chudých tůních přežívá jako drobná štíhlá rybka. Na snímku je vysokotělná forma z větších biotopů. Foto Rostislav Štefánek

MISTR PŘEŽITÍ...

Původním prostředím karase obecného (*Carassius carassius*) byly stojaté či pomalu tekoucí vody, slepá ramena řek nebo zarůstající tůně v záplavových oblastech. Jde o nestálé prostředí, kde by jiné ryby nepřežily, zatímco karas obecný přežije krátkodobé zamrznutí i několikaměsíční pobyt ve vodě s nedostatkem kyslíku. Tehdy vytváří zakrslou formu, která přepnutím na anaerobní metabolismus vyrábí vlastní kyslík z tělesného tuku. V úživných vodách, zvláště v přítomnosti dravých ryb, zas karas tvoří tzv. vysokou formu, která se díky svému tvaru hůře stává jejich kořistí.

Drobná forma s typicky černou skvrnou u ocasní ploutve. Foto Petr Hamerník, Zoo Praha

Karasi měří 10–35 centimetrů a mohou vážit až 3 kilogramy. Migrují v pomalu tekoucích až stojatých vodách, v jejichž bahnitém dně hledají kořist – drobné bezobratlé, měkkýše nebo larvy pakomárů. Potravu přijímají celý den, ale nejaktivnější jsou v noci. Pravidelně konzumují také řasy a části vodních rostlin, ale tuto rostlinnou stravu neumí efektivně strávit.

Od kapra obecného (*Cyprinus carpio*) se dá karas dobře rozlišit díky své zaoblené hřbetní ploutvi. Na rozdíl od kapra také chybějí karasům vousky.

...NA POKRAJI VYMŘENÍ

Karas obecný byl ještě před několika desítkami let jednou z nejběžnějších ryb v Česku. Na přelomu tisíciletí se ale jeho situace změnila a dnes jde u nás o kriticky ohrožený druh. Příčin je hned několik, zásadní vliv však mají dvě.

Karas stříbřitý. Odlišuje ho rovná či vykrojená hřbetní ploutev. Foto Rostislav Štefánek

Prvním faktorem rapidního úbytku karase obecného je ztráta jeho přirozeného prostředí. Původně se karas obecný vyskytoval v dolních tocích řek, jejich slepých ramenech či v zarostlých tůních. Vodní refugia však postupně z krajiny takřka zmizela spolu se zemědělskou přeměnou krajiny. Nadějí na nalezení přežívajících ryb zůstávaly zatopené lomy, požární nádrže či jiné opomenuté vodní plochy.

Poslední pohromou se pro karase obecného stal jeho asijský příbuzný karas stříbřitý (*Carassius gibelio*). Ten k nám byl zavlečen v 60. letech minulého století a „našeho“ karase obecného vytlačil i z hrstky zbývajících lokalit. Nejenže je podobně odolný, ale také se rychle množí pomocí gynogeneze, což je forma nepohlavního rozmnožování. Je tedy pro karase obecného výrazným konkurentem. Oba karasi se navíc mohou také křížit a vytvářet hybridní populace.

ZROD MYŠLENKY PROJEKTU

V tuto chvíli do příběhu karasů obecných opět vstupuje člověk, tentokrát však s jasným a prospěšným cílem, a to karase obecného v Česku zachovat. Abychom mohli živočišný druh úspěšně (za)chránit, je nutné ho nejprve poznat, brát na vědomí vlivné faktory jeho úbytku a problematiku zkrátka dobře prozkoumat.

Malí namnožení karasi v akváriu v zázemí pražské zoo. Foto Oliver Le Que, Zoo Praha

Zoo Praha, která má zkušenosti s ochranou naší fauny, ať už jde o péči o populaci ještěrky zelené na svazích Zakázanky či sysla obecného na Sklenářce, hledala smysluplné zapojení bývalého mlýnského náhonu v areálu zahrady do sítě těchto projektů. Myšlenka pomoci nevídaně rychle mizejícímu karasovi obecnému byla zdánlivě nasnadě, zdejší voda však nebyla na jeho chov zdaleka připravená.

Náhon byl totiž po povodních z roku 2013 bahnitou vodou s narušenou vegetací a množstvím kaprů i invazivních karasů stříbrných. Současně bylo nutné sehnat samotné karasy obecné vhodné k vysazení. Partnery našla tehdy zoo v Biologickém centru Akademie věd ČR a České zemědělské univerzitě. U vybraných ryb se podařilo ověřit jejich genetickou „čistotu“ a záchranný projekt získal své obrysy.

ZACHRAŇ KARASE! ALE JAK?

Na přelomu let 2020 a 2021 byl mlýnský náhon vypuštěn, vyvápněn a následně osazen vodními rostlinami tak, aby poskytl ideální místo pro život i tření karasů. Hojná vegetace a absence druhů ryb, které by ji narušovaly, jsou pro vhodnost takového biotopu klíčová. Na jaře 2021 byl prostor připraven, dalším krokem bylo obstarat karasy.

Rybniček u Dětské zoo je pro karasy ideálním biotopem. Foto Petr Hamerník, Zoo Praha

Výsledkem spolupráce s AV ČR bylo vypuštění 166 karasů obecných do mlýnského náhonu v pražské zoo v dubnu 2021. Další místa na sebe nenechala dlouho čekat: vhodné místo pro život našli karasové i v rybníčcích v areálu Zoo Praha a v nádrži u chovné stanice pro koně Převalského v Dolním Dobřejově.

V létě téhož roku navíc tři spolupracující strany podepsaly memorandum o projektu „Zachraň karase“. Ten do akce zapojil i veřejnost, když ji vyzval k vytipování zbytkových populací karase obecného a též vhodných lokalit k jeho vysazení. Zájemci poslali přes tisíc takových tipů. Nutno zmínit, že v této misi má významný podíl Český rybářský svaz, bez nějž by záchrana karase nebyla možná.

HISTORICKÝ OKAMŽIK: PRVNÍ VYPOUŠTĚNÍ

Významný milník přišel 3. listopadu 2022. Začala faktická reintrodukce karase do českých vod. Do rybníka U Kamenného stolu v Praze-Vinoři, který neslouží ke komerčnímu chovu ryb a který naopak dlouhodobě zachovává ekologickou hodnotu průtočné lesní nádrže, bylo vypuštěno prvních 99 karasů ze Zoo Praha. Stejně jako v případě náhonu je charakter takového místa nadále cenný i pro jeho celkovou biodiverzitu. Karasové obecní se zde dál množí po boku hned několika druhů ohrožených obojživelníků.

Toto vypouštění karasů ve vinořském rybníku zůstane historickým počinem, který završil první fázi dlouhého snažení o záchranu vysoce ohroženého druhu.

Podzim 2022: První vypouštění karasů v pražské Vinoři. Foto Miroslav Bobek, Zoo Praha

V červnu 2023 byly slavnostním vypuštěním karase obecného do revitalizovaného rybníka v Přerově nad Labem představeny aktivity na záchranu karase obecného širší veřejnosti a zároveň se projekt překlopil z pilotní do plnohodnotné fáze. Ve spolupráci se Sdružením místních samospráv a s pražskými rybáři byly vytipovány další nádrže vhodné k vysazení karase. V roce 2023 proběhlo ověření desítek nádrží a v roce 2024 byli karasi vysazeni do dalších více než deseti nádrží.

SITUACE V LÉTĚ 2025

Nyní, bezmála pět let od první myšlenky na záchranu karase, se dál úspěšně naplňují cíle společného snažení. Dnes jsou ryby ve třech kategoriích nádrží.

Květen 2023: Vypouštění karasů v pražských Kunraticích. Foto Oliver Le Que, Zoo Praha

Tou první jsou již zmíněné nádrže v majetku Zoo Praha, které slouží jako zásobárna geneticky testovaných, tedy „čistých“ ryb z různých povodí v Čechách. V druhé kategorii nádrží tyto ryby množíme. Jde o dešťové usazovací nádrže, retenční nádrže nebo celé rybníky hl. m. Prahy nebo pražského územního svazu Českého rybářského svazu. Odtud potom namnožené ryby vysazujeme do třetí kategorie nádrží. Jsou to většinou obecní nádrže, kde je karas cílovou chovnou rybou a přechází do držení majitele či správce nádrže. Zde míváme dohodu, že ryby můžeme případně využít pro další šíření.

Příklady obcí, které se na záchranném programu podílejí, jsou Kamýk nad Vltavou, Vsesulov, Přerov nad Labem nebo Albrechtice nad Vltavou. Celkem byl k 8. červenci 2025 karas obecný (re)introdukován do dvaceti šesti nádrží, v nichž se nacházejí desítky tisíc jedinců, kteří tak tvoří udržitelnou genetickou základnu pro další etapy návratu karase obecného do českých vod.